

УДК 159.922:378

*Андрій Зимянський, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ МОДЕЛІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У статті розкривається думка про можливість психологічного впливу на особистісний розвиток та його педагогічну організацію. Дано визначення поняття психолого-педагогічного супроводу особистісного розвитку майбутнього педагога. Визначаються ключові положення та основні принципи його організації. Зазначається, що дослідження психолого-педагогічного супроводу неможливе без визначення категорії технології та створення її моделі. Проаналізовано методологічні вимоги до створення моделі технології психолого-педагогічного супроводу. А також виділено і охарактеризовано блоки концептуальної моделі технології психолого-педагогічного супроводу особистісного розвитку майбутнього педагога.

Ключові слова: особистісний розвиток, психолого-педагогічний супровід, модель психолого-педагогічного супроводу, інтерактивні методи навчання.

Лит. 5.

*Андрей Зимянский, кандидат психологических наук, старший преподаватель кафедры психологии
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко*

ОСОБЕННОСТИ СОЗДАНИЯ МОДЕЛИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ЛИЧНОСТНОГО РАЗВИТИЯ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

В статье раскрывается мысль о возможности психологического воздействия на личностное развитие и его педагогическую организацию. Дано определение понятия психолого-педагогического сопровождения личностного развития будущего педагога. Определяются ключевые положения и основные принципы его организации. Отмечается, что исследования психолого-педагогического сопровождения невозможно без определения категории технологии и создание ее модели. Проанализированы методологические требования к созданию модели технологии психолого-педагогического сопровождения. А также выделено и охарактеризовано блоки концептуальной модели технологии психолого-педагогического сопровождения личностного развития будущего педагога.

Ключевые слова: личностное развитие, психолого-педагогическое сопровождение, модель психолого-педагогического сопровождения, интерактивные методы обучения.

*Andriy Zymyanskiy, Ph.D (Psychology), Senior lecturer at the Psychology Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

THE FEATURES OF CREATING THE MODELS OF PSYCHO-PEDAGOGICAL SUPPORT OF THE PERSONAL DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS

The article deals with the idea of the possibility of a psychological impact on personal development and educational organization. It gives the definition of the psycho-pedagogical support of personal development of future teachers and the key provisions and basic principles of its organization. It is noted that the study of psychological and pedagogical support is impossible without the definition of technology and creation of models. The author analyzes the methodological requirements for the establishment of technology models of psychological and pedagogical support. The article isolates and characterizes the blocks of conceptual model of technology of the psychological and pedagogical support of personal development of future teachers.

Keywords: personal development, psychological and pedagogical support, model of psychological and pedagogical support, an interactive teaching method.

Постановка проблеми. Формування і становлення педагога-професіонала не вичерпується тільки накопиченням знань, навичок, вмінь, професійного досвіду і майстерності. Справжній педагог повинен бути й зрілою особистістю, що характеризується як вищий рівень особистісного, психологічного, соціального, морального, духовного і

професійного розвитку. Особистісне зростання – безперервний процес набування людиною ціннісного досвіду, смислотворення, життєстійкості, повноцінної екзистенції, досвіду пристосування до умов життя, досвіду творчості, рефлексування, спілкування та взаємодії, організації свого часу життя, здатності керувати актуальними подіями, формувати щирі та відкриті стосунки з іншими

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ МОДЕЛІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

людьми, мужньо та послідовно захищати свої погляди, сприймати життя у всій його повноті. Педагогічний процес завдяки індивідуальному підходу і творчому ставленню дозволяє створити зовнішні та внутрішні умови для розвитку особистості студента-педагога. Особливого значення набуває думка про можливість психологічного впливу на особистісний розвиток та його педагогічну організацію.

Аналіз основних досліджень і публікацій. На важливість психолого-педагогічного забезпечення освіти вказує чимало дослідників (І.О. Баєва, Г.О. Балл, І.О. Зимня, Л.М. Карамушка, Н.В. Кузьміна, О.М. Леонтєв, С.Д. Максименко, А.О. Реан, В.Л. Сітніков, Н.В. Чепелєва, Ю.М. Швалб, В.О. Якунін та ін.). Впродовж останніх років дослідниками у зміст освітньої діяльності разом з навчанням і вихованням вводяться складові психологічного супроводу (М.Р. Бітянова, І.В. Дубровіна та ін.), підтримки (О.Г. Асмолов, О.Ф. Бондаренко, О.Г. Лідерс, Р.В. Павелквіч та ін.). У психологічній літературі вже чимало праць присвячені становленню особистості, а також розвитку особистості сучасних студентів (Л.І. Анциферова, Р.С. Вайсман, І.С. Кон, В.Т. Лісовський, Л.М. Мітіна, Я. Мусек, А.В. Петровський, Х. Ремшмідт, В.А. Семиченко, В.Л. Сітніков, Д.Й. Фельдштейн, К. Штарке, Е. Еріксон та ін.). Особистісне і професійне становлення і розвиток студентської молоді у нових соціально-економічних умовах вивчали К.О. Абульханова-Славська, Л.В. Долинська, Б.Б. Коссов, Б.П. Невзоров, Л.В. Темнова та ін.

Вклад основного матеріалу. Психолого-педагогічний супровід особистісного розвитку майбутнього педагога спрямований на створення умов для повноцінного становлення його особистості, надання своєчасної допомоги та підтримки, а при необхідності – до здійснення корекції особистісно-професійного розвитку. Узагальнюючи існуючі підходи, відмічаємо, що психологічний супровід є системою заходів, спрямованих на створення умов для успішного навчання, діяльності та розвитку особистості [4; 5]. Результатом психологічного супроводу є повноцінна реалізація психологічного потенціалу особистості, формування психологічної компетентності щодо здійснення вибору та подолання труднощів особистого та професійного життя [2].

На наш погляд, досліджувати психолого-педагогічний супровід ізольовано – неефективно, оскільки, тільки системно, інтерпретуючи його і як процес, і як метод, і як вид діяльності, ми можемо створити цілісну технологію, що забезпечуватиме створення умов для особистісного розвитку майбутнього педагога.

Для вирішення цього завдання зазначимо ключові положення психолого-педагогічного супроводу:

1. Особистість не стає, а є суб'єктом пізнавальної й творчої активності, яка є активним носієм суб'єктного досвіду діяльності, що складається задовго до впливу спеціально організованого освітнього процесу у ВНЗ.

2. Проектування освітнього процесу повинне передбачати можливість актуалізувати прагнення особистості до індивідуальної діяльності, до перетворення всіх аспектів життєдіяльності. При конструюванні й реалізації освітнього процесу необхідно виявити суб'єктивний досвід кожного учасника й фіксувати складні способи навчальної й творчої діяльності.

3. Співробітництво викладача, практичного психолога спрямоване на обмін досвідом професійної діяльності і здійснюється в спеціально організованій спільній діяльності учасників.

4. Взаємодія двох видів досвіду (історичного і індивідуально-творчого) повинна йти шляхом їхнього постійного узгодження, використання всього того, що накопичено особистістю як суб'єктом пізнавальної й творчої життєдіяльності.

Ці концептуальні положення дозволяють нам дати визначення поняття “психолого-педагогічний супровід особистісного розвитку майбутнього педагога”. Це особлива психолого-педагогічна технологія, об'єднуюча комплекс взаємозв'язаних і взаємообумовлених заходів, які представлені різними психологічними методами і прийомами, що проводяться з метою забезпечення оптимальних психолого-педагогічних умов для особистісного розвитку майбутнього педагога.

Незалежно від рівня організації психолого-педагогічного супроводу необхідно слідувати таким принципам:

- цілеспрямованість – полягає у підпорядкованості меті, її усвідомленню і прийнятті суб'єктами психологічного супроводу;

- активності й самостійності, що створюють спрямованість інтересів, мотивів і зусиль на самопізнання, розвиток професійно важливих якостей, рефлексивності;

- гуманізації, що розглядає педагога як вільну особистість, яка є повноцінним суб'єктом життя;

- безперервності, який забезпечує постійну взаємодію суб'єктів супроводу протягом усіх етапів професійного розвитку майбутнього педагога;

- відкритості, тобто готовності до встановлення відносин і зв'язків з різними суб'єктами учбово-професійної діяльності;

- коректності, що передбачає опору на професійну етику, такт, толерантність;

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ МОДЕЛІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

- комплексності, системності і систематичності – що передбачає єдність поставлених цілей, завдань і результату;

- одноразове дослідження не дає повного представлення, його необхідно проводити враховуючи різні аспекти професійного розвитку;

- єдність діагностики і корекції, що передбачає психологічний супровід професійного розвитку у динаміці.

Подальше дослідження психолого-педагогічного супроводу неможливе без визначення категорії технології та створення її моделі. Під моделлю ми будемо розуміти абстраговане вираження основної сутності об'єкта, яка розглядається як конструкція певних символів нашого досвіду або мислення таким чином, в результаті якого отримуємо систематизовану репрезентацію цього досвіду і мислення як засіб їх розуміння або пояснення іншими людьми [3]. Під технологією ми розуміємо впорядковану сукупність дій, операцій і процедур, що інструментально забезпечують досягнення прогнозованого результату (В. Стальсонін).

Створюючи модель технології психолого-педагогічного супроводу ми дотримуємося таких методологічних вимог, а саме: концептуальність, керованість, ефективність, відтворюваність. Концептуальність технології припускає, що для технології повинна бути властива опора на певну наукову концепцію. Системність означає, що технологія повинна мати всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок його частин, цілісність. Керованість припускає можливість діагностичного цілепокладання, планування, проектування процесу, поетапної діагностики, варіювання засобів і методів з метою корекції результатів. Ефективність, указує на те, що сучасні технології існують у конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами й оптимальними по витратах, гарантувати досягнення певного стандарту навчання. Відтворюваність – технологія повинна бути ефективною для інших однотипних освітніх установ, інших суб'єктів. Основними компонентами технології повинні бути: мета, завдання, принципи, компоненти, зміст і етапи, методи, результат.

Отже, при розробці концептуальної моделі технології психолого-педагогічного супроводу особистісного розвитку майбутнього педагога, згідно з положеннями теорії функціональних систем П. Анохіна виділимо три блоки: цільовий, змістовно-операційний та результативний [1].

Для створення цільового блоку необхідно визначити мету і завдання психологічного

супроводу. Отже метою психолого-педагогічного супроводу в системі освіти є особистісний розвиток майбутнього педагога. Основним з завдань психологічного супроводу професійного розвитку майбутнього педагога є створення умов для: 1) розвитку та зміцнення здоров'я; 2) особистісного розвитку; 3) психічного розвитку; 4) соціально-професійного розвитку; 5) морального і духовного розвитку.

Розкриваючи змістовно-операційний блок визначимо рівні організації, принципи, зміст, етапи, форми і методи. Організація психолого-педагогічного супроводу здійснюється на двох рівнях: теоретичному і емпіричному. Теоретичний рівень забезпечує безперервність, системність, цілісність процесу психологічного супроводу за допомогою моделі особистісного розвитку майбутнього педагога. Емпіричний рівень припускає системну організацію психолого-педагогічного супроводу особистісного розвитку майбутнього педагога: цільову спрямованість, зміст супроводу, психолого-педагогічні умови, проміжні й кінцеві результати.

Результативний блок моделі технології психологічного супроводу професійного розвитку майбутнього педагога містить її критерії та показники. Оскільки нормативним результатом професійного розвитку майбутнього педагога на етапі навчання у ВНЗ є готовність до професійної діяльності, яка, у свою чергу, є складним, системним явищем, то оцінювання її сформованості передбачає визначення рівня розвиненості мотиваційного, змістовно-операційного та рефлексивного компонентів у єдності їх складових. Крім того, ефективність реалізації технології психологічного супроводу професійного розвитку студентів визначається їх успішним подоланням нормативних навчально-професійних криз, новоутвореннями яких є навчально-професійна адаптованість і розвинена професійна ідентичність.

Цільовий блок включає: мету та завдання; змістовно-операційний – рівні організації, принципи, компоненти, зміст, етапи, форми і методи; результативний – критерії та результат.

Модель технології психолого-педагогічного супроводу особистісного розвитку майбутнього педагога передбачає застосування особистісного, гуманістичного, акмеологічного, проблемного та компетентнісного підходів. Особистісний підхід ми будемо використовувати з метою створення таких умов, які б забезпечували як особистісний, так і професійний розвиток студентів. Гуманістичний підхід передбачає визнання майбутнього фахівця як найвищої цінності, взаємовідносини з яким в

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ МОДЕЛІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

процесі професійного становлення будуються на принципах співробітництва та партнерства. Акмеологічний підхід ґрунтується на професійній спрямованості студентів, в основі якої лежить прагнення до успіху, активна життєва позиція, віра у свої можливості і спонукає до професійного саморозвитку та самовдосконалення. Проблемний підхід зумовлює розвивальний характер психологічного супроводу професійного становлення студентів, сприяє їхній пізнавальній активності. Компетентнісний підхід визначає результативно-цільову спрямованість психологічного супроводу на розвиток у студентів професійних якостей та здібностей, забезпечує формування у майбутніх фахівців готовності до професійної діяльності, соціального життя та особистісного зростання.

Психолого-педагогічний супровід особистісного розвитку майбутнього педагога представляє собою цілісну систему. Як будь-яка система, вона складається з певних компонентів, які не можуть існувати окремо, усі вони взаємопов'язані між собою. Перший компонент – це системне та систематичне відстеження психолого-педагогічного статусу студента відповідно до його актуального стану й перспектив професійного розвитку. Другий компонент передбачає створення психологічних умов для успішного навчання студента – активізацію мотиваційної, змістовно-операційної та рефлексивної складових його готовності до професійної діяльності. Третій компонент забезпечує орієнтацію навчальної і позанавчальної діяльності майбутніх педагогів на забезпечення умов для успішного подолання нормативних і ненормативних криз їх професіогенезу.

Висновки. Модель психолого-педагогічного супроводу особистісного розвитку майбутнього педагога повинна бути заснована на взаємодії

викладача та студента і бути динамічною, оскільки її треба розглядати не тільки як зразок, але і як дієвий механізм, що буде забезпечувати ефективне особистісно-професійне зростання студентів педагогічного вишу на всіх етапах навчання. Ефективність реалізації моделі психолого-педагогічного супроводу студентів буде визначається динамікою професійно-особистісного розвитку на окремих етапах.

Найефективнішою організаційною моделлю психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійним розвитком майбутнього педагога при вивченні психологічних курсів, на наш погляд, є використання інтерактивних методів навчання, актуалізація розвивального потенціалу психолого-педагогічної освіти, проблематизація освітнього змісту, активізація самостійності студентів.

1. Анохин П.К. Кибернетика функциональных систем: избранные труды / П.К. Анохин. – М.: Медицина. – 1998. – 400 с.

2. Антилогова Л.Н. Психологическое сопровождение в вузе как одно из направлений профессионального становления студентов / Л.Н. Антилогова // Вестник Кемеровского государственного университета. – Вып. 2. – Кемерово: ООО "Компания ЮНИТИ 2005.

3. Гура О.І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект: Монографія / О.І. Гура. – Запоріжжя: ГУ "ЗІДМУ", 2006. – 332 с.

4. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учебное пособие для студентов вузов / Э.Ф. Зеер. – М.: Мир, 2006. – 336 с.

5. Кринчик Е.П. К проблеме психологического сопровождения профессионального становления студентов-психологов / Е.П. Кринчик // Вестник Московского университета. – Сер. 14. Психология. – 2005. – N2.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2016

"Вчити – значить вселяти надію".

*Луї Арагон
французький письменник і політичний діяч*

"Хто вміє – той робить, хто не вміє – той вчить інших, хто не вміє вчити – той вчить, як потрібно вчити".

*Лоренс Пітер
канадсько-американський педагог і літератор*

